

DOCENTEN- HANDLEIDING

INHOUD

INLEIDING	3
WIE BEN IK?	4
WAT KAN IK?	6
WAT WIL IK?	8
WAT/WIE HEB IK DAARBIJ NODIG?	10
PITCH!	13
COLOFON	15

INLEIDING

Samen met VSO/PRO-scholen in de regio Midden-Gelderland geven we de rol van scholen in de overstap die leerlingen maken van school naar vervolgonderwijs of de arbeidsmarkt vorm. Hoe kun je als VSO/PRO-school de zelfredzaamheid van leerlingen meer stimuleren?

Aan de hand van co-creatiesessies met VSO/PRO-onderwijsprofessionals en ervaringsdeskundige jongeren is deze toolkit ontwikkeld. Docenten kunnen de opdrachten en tools uit de toolkit inzetten tijdens o.a. LOB-lessen, om leerlingen voor te bereiden op de overstap naar vervolgonderwijs of de arbeidsmarkt. Aan de hand van opdrachten in de toolkit ontwikkelen leerlingen vaardigheden en kennis, waarmee zij hun behoeftes en talenten beter leren kennen en presenteren.

In deze handleiding vind je meer informatie over de opzet van de toolkit, een aantal algemene tips voor gebruik en een overzicht van alle opdrachten per onderdeel van de toolkit, met daarin meer informatie over de opdrachten en tips voor de inzet van de opdrachten.

OPZET VAN DE TOOLKIT

Met de opdrachten uit de toolkit werken leerlingen toe naar het maken van een pitch, waarin zij het complete plaatje van zichzelf leren presenteren. Deze pitch helpt hen in gesprekken met werkgevers of stagebegeleiders bij hun toekomstige werkplek, of in gesprekken met docenten en intakeprofessionals bij een eventuele vervolgonderwijs.

De opdrachten in deze toolkit zijn ingedeeld in vijf onderdelen: Wie ben ik? Wat kan ik? Wat wil ik? Wie/wat heb ik daarbij nodig? En ten slotte Pitch!

De opdrachten kunnen naar eigen inzicht ingezet worden tijdens lessen en in één-op-één begeleiding van leerlingen. Ook zijn er een aantal algemene bijlages bijgevoegd die aanvullend op de opdrachten te gebruiken zijn.

Op de volgende pagina's volgt per onderdeel een overzicht van de opdrachten die zijn opgenomen in deze toolkit. Daarnaast is bij de opdrachten genoemd aan welk leerdoel de leerlingen werken tijdens het uitwerken van de opdracht.

TIPS VOOR GEBRUIK

- Wanneer je uitleg geeft over de opdracht die jullie die les gaan doen, vergeet dan niet om duidelijk aan te geven wat het doel is van de opdracht. Wat leren leerlingen ervan? En waarom is dat belangrijk voor hun toekomstige werk of vervolgonderwijs?
- Veel van de opdrachten gaan over abstracte onderwerpen. Om die reden is vaak een voorbeeld gegeven in de opdracht. Het is altijd fijn om extra voorbeelden, plaatjes of video's te hebben die leerlingen helpen om een voorstelling te krijgen bij de onderwerpen die terugkomen in de opdrachten. Kijk hiervoor ook eens in de bijlagen van de toolkit.
- Soms kan het helpen om een vraag in nog kleinere onderdelen op te hakken, wanneer leerlingen de vraag nog iets te moeilijk of abstract vinden.
- Wanneer leerlingen het lastig vinden om zelf iets te bedenken, kan het helpen om een aantal opties te geven waar leerlingen uit kunnen kiezen. Gebruik hier ook de bijlagen voor.
- In veel opdrachten zit een onderdeel waarin leerlingen samen iets oefenen. Dit kan natuurlijk in duo's of in kleine groepjes, maar je kunt een duo ook klassikaal laten oefenen en de andere leerlingen mee laten kijken. De andere leerlingen kunnen misschien wel feedback geven, hiervoor kan de bijlage 'Feedback via een hamburger' worden gebruikt.
- Probeer zoveel mogelijk om een positieve draai te geven aan de zware onderwerpen in de opdrachten. Leg de nadruk op kansen en talenten zonder dat je het benoemen van uitdagingen en valkuilen uit de weg te gaat. Benoem hierbij dat iedereen wel eens dingen moeilijk vindt en hulp nodig heeft.

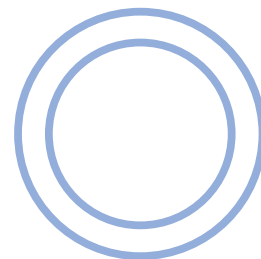

WIE BEN IK?

Werkstuk over mijn hulpvraag

Tijdsduur: 30-60 minuten voorbereiding, 60-120 minuten uitwerktijd

Benodigheden: Toegang tot een computer en internet

Je gaat leren.. wat voor jou moeilijk is en hoe anderen jou hiermee kunnen helpen.

Beschrijving: In deze opdracht maken leerlingen een werkstuk over hun extra ondersteuningsvraag. Door er meer informatie over op te zoeken, leren leerlingen meer over hoe ze woorden kunnen geven aan deze ondersteuningsvraag. Daarnaast gaat de opdracht in op de ondersteuningsvraag in relatie tot anderen in de omgeving van de leerling.

Aanvullende tips: Het is voor leerlingen soms spannend om de focus op deze onderwerpen te leggen, maar het draagt bij aan zelfkennis voor de langere termijn. Belangrijk is om de extra ondersteuningsvraag positief en niet-oordelend te belichten. Is er misschien een bekend persoon waar de jongere zich mee kan identificeren?

Feedback met de Hamburgermethode

Tijdsduur: 30-60 minuten

Benodigheden: Eventueel de bijlage 'Feedback via een Hamburger'

Je gaat leren... wat feedback is en wat je ermee kunt doen.

Beschrijving: Leerlingen leren in deze opdracht wat feedback is, en wat een fijne manier is om feedback te geven en ontvangen. Aan de hand van een voorbeeld denken ze na over situaties waarin ze zelf al eens feedback hebben gegeven of ontvangen.

Aanvullende tips: Neem de voorbeeld situatie samen met de leerlingen door. Laat de leerlingen vervolgens zelf eigen voorbeelden bedenken en deze invullen in de hamburgermethode in de opdracht, gebruik de bijlage 'Hamburgermethode', voor extra oefenruimte.

Teken je eigen situatie

Tijdsduur: 20-40 minuten

Benodigheden: Tekenmateriaal zoals kleurpotloden of stiften

Je gaat leren... hoe je aan iemand kan vertellen wat je moeilijk vindt of waar je hulp bij nodig hebt.

Beschrijving: In deze opdracht gaan leerlingen aan de slag met het uitleggen van hun situatie aan de hand van simpele en/of beeldende taal. Zo kunnen de leerlingen beter over zichzelf vertellen, zonder direct alles te delen.

Aanvullende tips: Het idee van een beeldspraak of een metafoor is niet voor iedereen goed te begrijpen. Geef dus een aantal voorbeelden of suggesties: een lege batterij, een stuiterbal, een F1-racewagen die een pitstop nodig heeft etc.

Variatietip: Je kunt er ook voor kiezen om zelf een aantal beeldspraken te bedenken en leerlingen er één uit te laten kiezen die goed bij ze past.

Mijn leven in muziek

Tijdsduur: 20-40 minuten

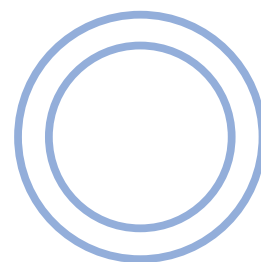
Benodigheden: Een telefoon of computer met toegang tot muziekapps en een koptelefoon of oortjes

Je gaat leren... om te vertellen over wat jij leuk vindt.

Beschrijving: Soms is het lastig voor leerlingen om te vertellen over wat ze leuk vinden en vooral waarom? Wat vinden ze daar dan leuk aan? In deze opdracht gaan leerlingen aan de slag om dit te verwoorden voor een nummer.

Aanvullende tips: Bespreek met de leerlingen welke nummers ze hebben gekozen en waarom. Vertel zelf ook wat jij zou kiezen. Laat een aantal nummers horen, zo leren de leerlingen elkaar (en jou als docent) beter kennen.

Variatietip: Vinden leerlingen het moeilijk om een nummer te bedenken? Dan kunnen ze ook nadenken over bijvoorbeeld films, series of games.

WAT KAN IK?

Talentenposter

Tijdsduur: 30-60 minuten voorbereiding, 60-120 minuten uitwerktijd
Benodigheden: Bijlage 'Talenten en uitdagingen', een groot vel, tijdschriften, tekenmateriaal, een computer met internet en een printer

Je gaat leren... over waar jij goed in bent.

Beschrijving: Leerlingen zijn zich niet altijd bewust van hun talenten. In deze opdracht gaan leerlingen onderzoek doen naar hun talenten, door dit met anderen te bespreken en door ze te verbeelden.

Aanvullende tips: Deze opdracht kost best wat tijd om uit te voeren, en is makkelijk in tweeën te splitsen door eerst het opdrachtvel in te vullen en daarna (thuis of in een volgende les) aan de slag te gaan met de poster. Leerlingen kunnen in de tussentijd langer nadenken over hun talenten en hierover met anderen in gesprek gaan.

Lepeltheorie

Tijdsduur: 20-40 minuten
Benodigheden: Eventueel lepels of tekenmateriaal

Je gaat leren... hoe jij je dag het best kan indelen.

Beschrijving: In deze opdracht gaan leerlingen de inspanning en energie die een activiteit kost uitdrukken aan de hand van lepels. Ze leren dat je je energie maar één keer kan gebruiken, als je activiteiten hebt die meer lepels kosten, kun je minder verschillende activiteiten doen.

Aanvullende tips: Voor leerlingen zal het soms lastig zijn om zelf te bepalen hoeveel lepels een activiteit kost ten opzichte van andere activiteiten. Vergelijk activiteiten samen met leerlingen, wat kost meer energie: douchen of naar school fietsen? Daarnaast is het leuk om lepels mee te nemen, zodat leerlingen echt kunnen uittellen hoeveel lepels ze hebben.

Variatietip: Leerlingen kunnen op een leeg vel ook hun eigen dagindeling maken in plaats van de vooraf gedrukte voorbeeld dagindelingen.

Kernkwadranten

Tijdsduur: 30-50 minuten

Benodigheden: Een vooraf ingevuld kernkwadrant met een voorbeeld, bijlagen 'Talenten en uitdagingen' en 'Valkuilen en allergieën'

Je gaat leren... waar jij goed in bent en wat je lastig vindt.

Beschrijving: Soms hangen talenten ook samen met een valkuil of uitdaging van een leerling. In deze opdracht gaan leerlingen aan de slag met de samenhang hiertussen. Zo leren ze dat aan een positieve eigenschap ook een leerdoel kan zitten, en andersom. Deze zelfkennis kunnen leerlingen goed gebruiken in een sollicitatiegesprek bijvoorbeeld.

Aanvullende tips: Deze opdracht is best lastig omdat het om een abstract idee gaat. Er is al een voorbeeld gegeven, maar het helpt om een extra voorbeeld kernkwadrant te maken.

WAT WIL IK?

Dromen

Tijdsduur: 20-40 minuten

Benodigheden: Tekenmaterialen

Je gaat leren... vertellen over wat je wil leren en doen.

Beschrijving: Leerlingen gaan een korte termijn droom en een lange termijn droom uitbeelden in een tekening. Dit lijkt heel simpel, maar de manier waarop de droom uitgebeeld is, kan veel gespreksstof bieden.

Aanvullende tips: Mochten leerlingen vastlopen, of heel snel een mooi plaatje hebben geschetst, vraag dan door. Hoe gaan ze bij hun doel uitkomen? Kunnen ze dat ook tekenen? Staan er mensen naast de leerlingen bij dat doel?

Leerdoelen SMART maken

Tijdsduur: 30-50 minuten

Benodigheden: Een extra voorbeeld van een SMART leerdoel

Je gaat leren... om een doel te stellen voor wat jij wil leren.

Beschrijving: Met deze opdracht leren leerlingen om hun leerdoelen zo concreet mogelijk te maken, zodat ze ook weten wanneer ze hun doelen behaald hebben. Dit helpt om vervolgens eerste stappen te bedenken om dit doel te bereiken.

Aanvullende tips: Het helpt als leerlingen wat voorbeelden hebben van hoe ze de opdracht zouden kunnen invullen. Er is al een voorbeeld gegeven bij de opdracht, maar een extra voorbeeld van een SMART leerdoel is een mooie aanvulling. Dit is een lastige opdracht, leerlingen kunnen deze opdracht ook met iemand anders samen maken, zoals een docent of een familielid.

Vragen voor een open dag

Tijdsduur: 20-40 minuten

Benodigheden: Bijlage 'Open dagen bezoeken'

Je gaat leren... om je voor te bereiden op een open dag.

Beschrijving: Een open dag is geen realistische weergave van een normale schooldag. Daarom is het belangrijk dat de leerlingen nadenken wat ze nodig hebben op of verwachten van hun nieuwe school. In deze opdracht gaan leerlingen vragen bedenken die ze kunnen stellen op een open dag. Zo gaan ze hier goed voorbereid naartoe.

Aanvullende tips: Eén van de bijlagen bij de toolkit is een lijst waarop leerlingen open dagen kunnen invullen die ze willen bezoeken. Pak deze erbij bij het maken van deze opdracht.

Variatietip: Leerlingen kunnen eenzelfde voorbereiding doen wanneer zij een bezoek gaan brengen aan een mogelijk stageadres.

Pad naar jouw droomberoep

Tijdsduur: 20-40 minuten voorbereiding, 60-120 minuten uitwerktijd

Benodigheden: Toegang tot een computer en internet

Je gaat leren... dat er meerdere manieren zijn waarop je bij jouw droombaan kunt komen.

Beschrijving: Soms hebben leerlingen het gevoel dat doorstuderen de beste of zelfs de enige keuze is, terwijl het voor een leerling misschien veel fijner zou zijn om te gaan werken. In deze opdracht gaan leerlingen uitzoeken of er misschien wel meerdere 'routes' mogelijk zijn om bij hun droombaan te komen.

Aanvullende tips: Voor deze opdrachten moeten leerlingen wat onderzoek doen. Nadat de opdracht in de les is toegelicht en de eerste onderdelen zijn ingevuld, kunnen leerlingen zelf onderzoek doen. Dit kan thuis, maar ook in een volgende les. Bij deze opdracht is het vooral belangrijk om gezamenlijk de verschillende opties te bespreken. Heeft de leerling alle mogelijkheden gevonden? Heb je als docent misschien nog andere ideeën?

WAT/WIE HEB IK DAARBIJ NODIG?

Je handleiding

Tijdsduur: 20-40 minuten

Benodigheden: Een vooraf ingevuld voorbeeld

Je gaat leren... hoe jij het beste kan leren en werken.

Beschrijving: In deze opdracht gaan leerlingen aan de hand van de metafoor van een computer nadenken over wat zij nodig hebben om goed te kunnen leren en werken. Dit zijn vragen waar ze misschien nog niet eerder bij stil hebben gestaan. Door het te bespreken kunnen leerlingen ook leren van klasgenoten.

Aanvullende tips: Het helpt om vooraf een voorbeeldopdracht in te vullen, zo kun je aan de hand van een voorbeeld uitleggen wat in ieder vakje de bedoeling is.

Werknemersvaardigheden

Tijdsduur: 20-40 minuten

Benodigheden: Bijlage 'Talenten en uitdagingen'

Je gaat leren... wat belangrijk is om na school je werk goed te kunnen doen en wat je hiervoor nog kunt leren.

Beschrijving: Met deze opdracht worden leerlingen zich bewust van de vaardigheden die nodig zijn om toekomstig werk goed te kunnen doen. Daarnaast gaan ze bedenken welke dingen ze al goed kunnen en welke dingen ze nog kunnen leren.

Aanvullende tips: Bespreek met leerlingen dat er naar deze vaardigheden gevraagd kan worden bij een sollicitatiegesprek. Als leerlingen het lastig vinden om op vaardigheden te komen, kunnen ze de bijlage 'Talenten en uitdagingen', gebruiken ter inspiratie.

Wat heb ik nodig om te kunnen studeren?

Tijdsduur: 30-50 minuten

Benodigheden: Bijlage 'Talenten en uitdagingen'

Je gaat leren... hoe jij je kan voorbereiden op je nieuwe opleiding en wat je daar nodig hebt.

Beschrijving: Soms is het lastig om je voor te bereiden op nieuwe situaties. In deze opdracht gaan leerlingen alvast nadenken over wat zij nodig hebben wanneer zij aan hun nieuwe opleiding beginnen.

Aanvullende tips: Deze opdracht kan best kwetsbaar zijn voor sommige leerlingen, het kan helpen om de opdracht in de klas te bespreken, maar wel thuis uit te laten werken. Moedig leerlingen aan om hun gedachten en gevoelens te delen zonder oordeel, en om naar elkaar te luisteren tijdens het bespreken van de opdracht.

Variatietip: Voor leerlingen die uitstromen richting arbeidsmarkt, zie opdracht 'Wat heb ik nodig om te kunnen werken?'

Wat heb ik nodig om te kunnen werken?

Tijdsduur: 30-50 minuten

Benodigheden: Bijlage 'Talenten en uitdagingen'

Je gaat leren... hoe jij je kan voorbereiden op je nieuwe werk en wat je daar nodig hebt.

Beschrijving: Soms is het lastig om je voor te bereiden op nieuwe situaties. In deze opdracht gaan leerlingen alvast nadenken over wat zij nodig hebben wanneer zij bij hun nieuwe baan beginnen.

Aanvullende tips: Deze opdracht kan best kwetsbaar zijn voor sommige leerlingen, het kan helpen om de opdracht in de klas te bespreken, maar wel thuis uit te laten werken. Moedig leerlingen aan om hun gedachten en gevoelens te delen zonder oordeel, en om naar elkaar te luisteren tijdens het bespreken van de opdracht.

Variatietip: Voor leerlingen die uitstromen richting vervolgonderwijs, zie opdracht 'Wat heb ik nodig om te kunnen studeren?'

Maak het bespreekbaar

Tijdsduur: 30-50 minuten

Benodigheden: Eventueel bijlage 'Feedback via een hamburger'

Je gaat leren... hoe jij kunt aangeven waar je hulp bij nodig hebt.

Beschrijving: Bij het maken van deze opdracht denken leerlingen na over hoe ze hun hulpvraag bespreekbaar kunnen maken bij hun vervolgopleiding of toekomstige baan.

Aanvullende tips: Deze opdracht kan best kwetsbaar zijn voor sommige leerlingen, het kan helpen om de opdracht in de klas te bespreken, maar wel thuis uit te laten werken. Moedig leerlingen aan om hun gedachten en gevoelens te delen zonder oordeel, en om naar elkaar te luisteren tijdens het bespreken van de opdracht. Voor het onderdeel feedback geven, kan de bijlage 'Feedback via een hamburger' worden gebruikt.

Ontdek jouw leerstijl!

Tijdsduur: 30-50 minuten

Benodigheden: Iemand die de leerling kan helpen bij het invullen van de test

Je gaat leren... hoe jij graag leert.

Beschrijving: Met de leerstijlentest worden leerlingen zich bewust van hun eigen manier van leren. Het moedigt hen aan om na te denken over hoe ze informatie verwerken en problemen aanpakken.

Aanvullende tips: Benadruk dat er geen goede of foute manier van leren is, dat het vooral belangrijk is dat leerlingen zich bewust zijn van welke manier van leren het best voor ze werkt. Deze opdracht is best lastig, daarom kunnen leerlingen deze ook samen doen met iemand, een docent, begeleider of een familielid.

Wat jou helpt

Tijdsduur: 20-40 minuten

Benodigheden: Tekenmateriaal

Je gaat leren... wie en wat jou helpt om je werk goed te doen.

Beschrijving: In deze opdracht denken leerlingen na over wie of wat hen kan helpen. Hiermee worden ze bewust van hun omgeving en welke ondersteuning ze hebben in hun omgeving.

Aanvullende tips: Het kan lastig zijn om hier langer over na te denken. Moedig leerlingen daarom aan om alles op te schrijven of te tekenen wat in ze opkomt. Zo komen ze misschien op ideeën waar ze in eerste instantie nog niet aan hadden gedacht. Vraag ook door als leerlingen maar een paar dingen of personen noemen. Vraag ook waarom een leerling die dingen of personen noemt, hoe helpt dit de leerling?

PITCH!

Werkpaspoort

Tijdsduur: 30-50 minuten

Benodigheden: Bijlage 'Talenten en uitdagingen'

Je gaat leren... waar jij goed in bent en wat je graag nog wil leren, en wat daarin belangrijk is voor jouw werkplek.

Beschrijving: Door een werkpaspoort te maken, leren leerlingen woorden te geven aan wat zij belangrijk vinden en nodig hebben in hun werk en werkomgeving en wat zij zelf kunnen 'brengen' bij een toekomstige werkgever. Dit is een mooie eerste stap in het presenteren van het complete plaatje van zichzelf.

Aanvullende tips: Misschien hebben de leerlingen al eerder opdrachten gedaan waarin deze onderwerpen naar voren kwamen. Laat leerlingen die opdrachten er nog eens bekijken. Kloppen de antwoorden nog steeds? Kunnen de antwoorden ook gebruikt worden voor het werkpaspoort? De bijlage 'Talenten en uitdagingen' kan ook gebruikt worden ter inspiratie.

Verhalendobbelsteen

Tijdsduur: 20-40 minuten voorbereidingstijd, 20-40 minuten uitvoeringstijd

Benodigheden: Een schaar, tekenmaterialen, tijdschriften, een computer en een printer

Je gaat leren... om op een andere manier te vertellen wat je leuk vind en wat je graag wil doen na school.

Beschrijving: In deze opdracht gaan leerlingen een eigen dobbelsteen maken waarmee ze verhalen over school of werk kunnen vertellen. Hiermee worden ze gestimuleerd om op een creatieve manier hun verhalende vaardigheden te ontwikkelen. De opdracht daagt leerlingen uit om hun verbeeldingskracht te gebruiken en om verhalen te creëren aan de hand van de afbeeldingen die ze op de dobbelsteen hebben geplaatst.

Aanvullende tips: Deze opdracht is heel breed in te zetten en kan goed gebruikt worden om leerlingen 'out-of-the-box' te laten denken. Hier is wel veel begeleiding bij nodig. Maak zelf een voorbeelddobbelsteen en gebruik die om een voorbeeldverhaal te vertellen. Geef zelf vooral een concrete opdracht voor het verhaal, de suggesties die in de opdracht worden genoemd, dienen ter inspiratie.

Pitch!

Tijdsduur: 30-50 minuten voorbereidingstijd, 20-40 minuten oefentijd

Benodigheden: Bijlage 'Presenteren: de basis', bijlage 'Feedback via een hamburger'

Je gaat leren... hoe je aan anderen kunt vertellen wie jij bent en waar je goed in bent. Dit is handig als je werk gaat zoeken.

Beschrijving: In deze opdracht maken leerlingen een korte en krachtige pitch over zichzelf. Deze kunnen ze gebruiken bij sollicitatiegesprekken of intakegesprekken bij een vervolgopleiding. Bij het invullen van de vragen, kunnen de leerlingen gebruik maken van alles wat ze over zichzelf hebben geleerd bij het maken van eerdere opdrachten.

Aanvullende tips: In de bijlage 'Presenteren: de basis' krijgen leerlingen extra tips voor het maken van een goede pitch en het presenteren van hun pitch. Nadat de leerlingen de vragen hebben ingevuld en hun pitch hebben gemaakt, kunnen ze met elkaar oefenen in hoe ze hun pitch zouden doen. Leerlingen kunnen elkaar feedback geven aan de hand van de hamburgermethode, gebruik hiervoor de bijlage 'Feedback via een hamburger'.

Variatietip: Laat leerlingen een presentatie maken voor bij hun pitch. Deze kunnen ze helemaal personaliseren, zodat het écht hun eigen pitch en presentatie wordt.

COLOFON

Mind the Gap is een project van CNV en bedacht en ontwikkeld door CNV Jongeren. De toolkit is ontwikkeld voor docenten in het voortgezet speciaal onderwijs (VSO) en het praktijkonderwijs (PRO).

Met dank aan de partijen die dit mede mogelijk hebben gemaakt:

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, geluidsband, elektronisch of op welke wijze dan ook, zonder schriftelijke toestemming van CNV. Deze toolkit en bijbehorende docentenhandleiding zijn met de grootst mogelijke zorg samengesteld. Voor eventuele onjuistheden en/of onvolledigheden in de tekst aanvaardt CNV geen aansprakelijkheid.

CONCEPT

Noor Wobbles, Marleen van Schijndel, Naomi Adedeji en Marissa Shanmugalingam

REDACTIE

Marsha Wolfkamp

ONTWERP

Studio Winter

CNV

Tiberdreef 4
3561 GG Utrecht
www.cnv.nl

MIND
THE GAP